

Mórági kőfejtő földtani alapszelvény (Pz-08) tervezett természeti emlék

Tájékoztató anyag a megalapozó dokumentáció alapján

A tervezési terület azonosító adatai

A védelemre tervezett terület neve: Mórági kőfejtő földtani alapszelvény (Pz-08) **természeti emlék**

Közigazgatási elhelyezkedése

Megye: Tolna

Település: Mórág, hrsz.: 401

Súlyponti EOY koordinátái: X= 96430

Y= 618737

Z=134 mBf

A terület megközelítése: A mórági kőfejtő Mórág község belterületének déli részén a Szabadság utca végén található.

Védettségi kategóriája: **országos jelentőségű természeti emlék**

Védelemre tervezett természeti terület esetében a működési területe szerint érintett nemzeti park igazgatóság: Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: A földtani alapszelvény nem része európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó területnek.

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A tervezési terület természetvédelmi, tájvédelmi rendeltetése:

A Mórág, községi kőfejtő országos jelentőségű védett természeti területté nyilvánítását a területén található Pz-08 kódszámú földtani alapszelvény indokolja.

A tervezési területen a természetvédelem eszközeivel azt kell elérni, hogy az alapszelvény huzamos ideig tölthesse be tudományos és természetvédelmi funkcióját, azaz, hogy az adott földtörténeti korok eseményeinek és képződményeinek, egyben a létrejöttükhöz szükséges földtörténeti időnek a reprezentánsa legyen.

c) Európai közösségi és egyéb nemzetközi kijelölésből származó rendeltetés: -

Ingtalan-nyilvántartási adatok

<i>Település neve</i>	<i>Hrsz.</i>	<i>Kiterjedés (m²) (teljes hrsz.)</i>	<i>Művelési ág</i>	<i>Tulajdonosi csoport/kezelő</i>
Mórággy	401	5091	Kivett szabadtéri színpad	Tulajdonos: Mórággy Község Önkormányzata (1/1);

A tervezési területre vonatkozó egyéb hatályos előírások

Mórággy község egységes településrendezési terve alapján a tervezési terület helyi védelemre javasolt a 395, 396/2 hrsz-szal közösen, a területén található földtani alapszelvény megőrzése, bemutatthatósága érdekében.

Élettelen természeti értékek

A Mórággyi-rög a Baranyai-dombság keleti részén elterülő Geresdi-dombság része, mely környezetétől elütő földtani felépítésű és domborzatú kistáj. A központi, főként gránitoid kőzetekből álló magot észak és északnyugat kivételével minden irányból miocén és pliocén rétegek övezik, míg magát a központi „fennsíkot” vastag lösztakaró fedi, csaknem völgyhálózat nélkül. Az északi peremen a kristályos kőzetkibukkanásokon meredek lejtők, szálban álló sziklák, rövid völgyek, ritkán gránit lepusztulási formák fordulnak elő. Az északnyugati oldalon a kristályos kőzetekhez mezozoós (jura) vonulat kapcsolódik.

Hasznosítható nyersanyagot az alaphegység felszínre bukkanásainál létesített kőbányák szolgáltatnak.

A tervezési terület Mórággy község déli részén, a Szabadság utca végén lévő volt községi kőfejtőben található, illetve annak egykori fejtésfala képezi. A földtani alapszelvény szempontjából a keleti falrész a legérdekesebb.

A feltárt képződmény a *Dél-dunántúli Metamorfit összetételbe* sorolható *Mórággyi Gránit Formációba* tartozik. A gránitosodás kora radioaktív izotópos mérések szerint 360-310 millió éves kort mutat. A kőzetegyüttes kialakulása a Hercyniai hegységképződési ciklus időszakára tehető, amikor is a vélhetően ópaleozoós üledékekből álló „anyakőzet” metamorf átalakulást szenvedett. A metamorf kőzettest ezzel csaknem egyidejűleg egy „hőtengely” mentén megolvadt, és az olvadék gránitként kristályosodott ki, zárványként megőrizve a nem, vagy csak részlegesen megolvadt metamorf kőzetdarabokat (xenolitok). A komplexum közepén elhelyezkedő gránittest és a peremeken található metamorfitok közötti átmenetet a különböző típusú migmatitok képviselik.

Ennek megfelelően a tervezési területen a feltárt kristályos kőzettömeg az anyagát tekintve két nagy csoportra osztható: a gránit-csoportba tartozó kőzetek, és a sötét színű zárványok (xenolitok) csoportja.

A gránit csoport kőzetei többféle megjelenésűek lehetnek: közép-kristályos, folyásos szerkezetű gránit; porfiroblasztos gránit; húsvörös porfiroblasztos gránit; áttelésekben megjelenő durvakristályos gránitoid kőzet a xenolitban dús részeken.

A sötét színű zárványok csoportját olyan, különböző nagyságú és átalakultsági fokú metamorfit-testek alkotják, amelyek anyaga egykor a gránitosodás kiindulási anyagát szolgáltatta; azaz a szelektív olvadás során megmaradt, gránittá át nem alakult kőzetrészek

maradtak fenn zárványként. Jellemző rájuk a dús biotit-tartalom (sötét szín), szövetileg pedig a többé-kevésbé palás szerkezet.

Biológiai jellemzők

A bányaudvar területén kaszált gyep található, melyet a vékony termőrétteg miatt sajátos lágyszárú vegetáció (többségében különböző moha és zuzmó fajok) alkot. A bányaudvaron és a falakon mezei juhar, virágos kőris, akác, dió jött fel spontán, kisebb állományt alkotva, azonban az alapszelvény bemutathatóságát ez nem zavarja. A meredek falakon borostyán található.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A településen és környezetében, főként a község határában emelkedő Tűzkő-dombon találtak olyan régészeti lelteket (hasított kőpengék, csiszolt kőbalták, kerámiatöredékek, településnyomok), amelyek a neolitikumi ember jelenlétére utalnak. Az eszközök a környékbeli vízmosásokban nagy mennyiségben felhalmozódó tűzkőből készültek. Ezek a lelőhelyek azonban közvetlenül nem érintik a tervezési területet.

A környékbeli erdők, a dombok szelíd vonulatai, illetve a mórági pincesor és a szőlők adnak hangulatot a tájnak. A falu földtani nevezetessége a mórági rög, mely a mélyben húzódó gránit-metamorfit anyagú kőzetegyüttes hazánkban egyedülálló felszíni-felszínközeli előfordulása.

A tervezési területen az egykori bányászat nyomai láthatóak.

Oktatás, kutatás

A tervezési terület nemzetközi földtudományi jelentősége miatt kutatók, egyetemi hallgatók által évente többször látogatott. Információs tábla jelenleg nem található a területen a feltárásról.

A Mórág, községi kőfejtő földtani alapszelvényről és közvetlen környékéről nem ismeretes komplex természetvédelmi tárgyú feldolgozás. A *Dél-dunántúli Metamorfit összet*, és ezen belül a *Mórági Gránit Formáció* kőzeteit azonban a kutatók generációi több szempontból is tanulmányozták már. A korábbi kutatásokon alapuló szintetizáló munkák közül SZÁDECZKY-KARDOSS (1959) és CSALOGOVITS (1964) a *mórági gránitot* migmás-metaszomatikus eredetű képződménynek tartotta. A legalapvetőbb megállapításokat Jantsky Béla tette *A mecseki gránitosodott kristályos alaphegység földtana* (MÁFI évkönyvek LX. 1979) című művében, resztitnek minősítve a granitoidban lévő mafikus zárványokat. A későbbi kutatások összefoglalását és további irodalom jegyzékét közli Fülöp József: *Magyarország geológiája, Paleozoikum II.* (Akadémiai Kiadó, Budapest 1994) című műve. A mafikus zárványokat elsőként BUDA (1999), illetve BUDA et al. (2000) tekintették magmakeveredés reliktumainak. KIRÁLY (2001) a részletes vékonycsiszolatos vizsgálatok alapján a formáció összes kőzettípusának metamorfózisát állapította meg. A 2002–2003. évi részletes felszíni kutatás során kiemelt figyelmet fordítottak a magmakeveredés lehetséges bizonyítékaira, valamint a metamorf jelenségekre (KIRÁLY & KOROKNAI 2004).

Az elmúlt években a környék földtanával kapcsolatban megismert új információk főként a Bábaapáti hulladéklerakó kutatási jelentéseiben vannak összefoglalva.

Gazdálkodási jellemzők

A terület 1/1 arányban Mórág Község Önkormányzata tulajdona. A tervezési területen a kőfejtő több mint 100 éve nem üzemel. A feltárás a bányászati tevékenység eredményeként alakult ki, a teljes bányafal hossza kb. 60 méter.

Jelenleg szabadidő eltöltésére szolgáló közterület, alkalmi rendezvényekkel. A természeti emlék megtekintésének lehetősége, főként szakmai érdeklődőket vonz; nincs kialakított bemutatóhely, ismeretterjesztő tábla.

A feltárás közvetlen előterében nincs erdős vegetáció. A tágabb környezetben található erdő, azonban az ott esetlegesen folyó gazdálkodás nem fejt ki hatást a feltárára.

Természetvédelmi kezelési célkitűzések meghatározása

A fő cél a feltárásban található országos jelentőségű földtani alapszelvény, valamint környezete természeti állapotának fenntartása, javítása, geoturisztikai, örökségvédelmi célú bemutatathatóságának és további kutathatóságának biztosítása, valamint a területen található esetleges egyéb természeti értékek megóvása, bemutatása. Azt kell elérni, hogy az alapszelvényként kijelölt kőfejtőrész természetes hatásoktól és emberi beavatkozástól mentesen huzamos ideig betölthesse tudományos és természetvédelmi funkcióját, azaz hogy földtörténeti korok eseményeinek és képződményeinek, egyben a létrejöttükhöz szükséges földtörténeti időnek a reprezentánsaként mint bemutatóhely oktatási, ismeretterjesztési, geoturisztikai célokra hasznosítható legyen; biztosítható legyen a további kutatásra alkalmas, megközelíthető falszakasz kialakítása.

Emellett fontos szempont lehet a tervezési területen esetleg meglévő élő természeti értékek fennmaradásának biztosítása is.